

Vosaltres, els valencians

DE FET JO NO PUC ESCRIURE sobre com perceben els «intel·lectuals catalans» el País Valencià. Jo, pròpiament, no en sóc d'això. Sí, en canvi, he observat, essent resident a Catalunya, durant una quarantena d'anys, el fervor inquiet o la indiferència mal dissimulada amb què els savis catalans solen contemplar els valencians. Aquesta acció contemplativa no és diferent de mena de la que s'efectua sobre els mallorquins o altres illencs. Però la de valencians és d'una escala molt més gran i produeix quantitats més nombroses d'imatges, més ressaltades, més vives i més crues i punyents. Tot gira i s'ordena entorn d'una qüestió d'aparença senzilla i raonable: com és que els valencians són així? És a dir, tan del Partit Popular i tan, també, del PSOE. Com és que una gran multitud d'ells rebutgen identificar la llengua que abans parlaven amb el català? D'on sorgeix aquest poder estrident capaç d'una manipulació tan gran i persistent? Pot un grup social decidir una alteració social de tan gran abast? Això de la «consciència social» és tan tènue i inconsistent que pot ser, en efecte, manejat de forma grollera? En canvi la, diguem-ne, recuperació d'allò tan fàcilment alterat sembla una tasca gegantina, plena d'escabrositats i de final incert. Com, si no, es pot revertir l'hegemonia

de l'espanyol a València i a Alacant, per exemple? O, tal vegada, també serà irreversible d'aquí a vint anys a Palma? Com és que passa tot això que, de fet, no hauria d'haver passat? Aquesta teranga de preguntes, que podria allargar-se quasi indefinidament, prové d'un fons obscur on hi batega una altra qüestió no gens formulada o formulada amb dissimulació tal que pot arribar a no ser pròpiament percebuda: com és que la història d'Espanya acaba molt millor que la de Catalunya? Espanya, pel que és evident, arriba sense dificultats a Gibraltar i Catalunya s'atura just abans de Vinaròs. Com es pot corregir això, per quin artifici, sempre posterior? Es poden refer els fets? Aquest, malgrat en pugui tenir l'aparença, no és un joc d'abstraccions, ni una dèria. No ho és per a un qualsevol, com jo, nascut el 27 de gener de 1939 a una vila de la Mallorca d'abaix. La constitució, després d'una exhaustiva victòria militar, de l'Estat espanyol modern és la criatura no descrita que es passeja, esmunyint-se com una bubota, pels contorns del bosc de totes les preguntes. I no va ser una ficció efímera. Ni certament un interludi circumstancial, de reconeguda violència, que, passat, permetria reprendre un ordre polític anterior. La victòria en la guerra i l'Estat espanyol instaurat és l'antecedent genealògic de l'ordre polític i social actual, en el sentit més estricte que no és possible pretendre o que no hi va ser o que fou trivial. Per alguns, destacar-ne, però mai prou, la violència, sembla atorgar a l'anomenat «règim» una com aura d'excepcionalitat, d'adveniment impropï de la història espanyola, un gir que, eventualment, podria ser corregit i anul·lat.

D'aquesta manera, obliquament, s'afirmava que en qualque punt del futur es podria refer el procés d'Espanya, del seu estat, tan abruptament interromput. Aquesta previsió de futur era sobretot una consigna política compartida i, a més,

una narració, en especial a partir de 1975, del passat immediat i remot que tenia un límit molt clar: mai aquesta narració pot arribar a l'extrem de negar la victòria militar del 1939 i de la instauració d'un règim polític exclusiu que es reconeixia a si mateix com Espanya unificada. La pretensió que aquest règim polític era eixorc i que, justament, aquesta imperfecció de qualitat històrica hauria de permetre recomençar, era contrària manifestament al procés social experimentat i, per altra part, reclama una implausible excepcionalitat, de com un fet de tal magnitud, un ordre polític tan comprensiu i unes transformacions socials tan intenses podrien no tenir efecte. En el cas, per exemple, de Mallorca l'abast i la minuciositat repressiva d'aquella victòria es pot seguir poble per poble de tal manera que les victòries democràtiques del Partit Popular no són la conseqüència social orgànica ni de la dreta d'abans de 1936 ni, per suposat, d'un tret conservador i espanyolista dels mallorquins. I així la pregunta com és que etc., no hi ha ara a Mallorca una acció nacionalista no espanyola potent no té, feta així, descomptant la guerra, l'explotació social de la victòria, i el desenvolupament del turisme, resposta plausible.

El cas de Mallorca no és, però, tan cridaner com el del País Valencià perquè és més petit de grandària, no tan sols poblacional sinó també com a baula dins el relat historiogràfic d'Espanya. Fins fa relativament poc hi havia maneres de transmetre que les conquestes catalanes del segle XIII, de gran part d'al-Andalus oriental, eren una forma més, no diferent a la conquesta de Sevilla pels castellans, per exemple, en la construcció del subjecte historiogràfic d'Espanya. La confusió sobre si les conquestes havien produït només un «regne» polític nou, cristià, o si es tractava d'una societat nova de pobladors propiciava tota mena de falsedats sobre els «orígens» de les societats ac-

tuals del País Valencià i de les Balears. Com menys se sabia més gran i plausible era l'analogia de les conquestes catalanes i les castellanes finalment unificades en el relat religiós i nacional de la «reconquesta», com anterioritat fundadora d'Espanya. La confusió era formidable i determinava els límits de la qüestió i el tipus de dades, d'evidències, que es podien fer servir en l'argumentació. Provi, si no, el lector de contestar amb sentit la pregunta sobre què se'n va fer dels moros de València i Balears, i potser se n'adonarà de la dificultat de contestar una pregunta senzilla i inevitable. És significatiu que, justament, la resposta es pugui fer amb gran precisió en el petit món dels medievalistes diguem-ne «llevantins»: res, els moros van ser extingits o sotmesos a deportacions internes i reproduccions separades, fins que el 1609 a València foren expulsats. Tota mena de detalls poden ser avançats sobre aquest ús. El medievalisme castellà o hispànic no permet aquesta mena de respostes clares i, a canvi de no reconèixer l'extermini, fa créixer la bubota irracional, contrària als fets, de la convivència de cultures o de no-se-sap-ben-bé-què va passar. Tanmateix, la integritat del relat d'Espanya ha quedat malmesa per diguem-ne la «sedició llevantina» ... Però la qüestió no té una solució racional historiogràfica i s'haurà de veure com es reconstrueix un relat nacional espanyol d'origens pel País Valencià i les Balears.

Tot molt fusterià, doncs. Però hi ha una diferència important respecte el 1962 quan Joan Fuster publicà *Nosaltres, els valencians*. Llavors no hi havia un coneixement ni formalitzat ni extens de les conquestes catalanes i dels seus efectes. Ara sí. La reconstrucció del relat espanyol, qualsevol que sigui, serà necessàriament una cabòria a compte de qui la faci, sense suport científic. Per això és tan important el que passi a la Universitat de València, almenys des del franquisme estretament vigilada.

Però, diu una altra de les preguntes, com és que si no hi ha dubtes sobre la procedència original catalana els mallorquins o els valencians no actuen políticament de manera similar als catalans, com és que no se'n recorden? La pregunta no mereix gaire respostes però una de senzilla seria, justament, recordar que les ètnies per si mateixes no produeixen cap història, almenys cap que sigui recognoscible de manera lineal, progressiva de gruix, com l'estàndard europeu productora d'estats i de nacions, de coses memorables. No hi ha, doncs, una consciència adormida que podria despertar. És en el passat que s'ha produït històricament la divergència dins l'ètnia original. I un dels factors principalment actius ha sigut el projecte institucional i polític d'Espanya i, en especial, la seva culminació el 1939 en unes condicions de violència favorable, de tant de gruix i tan extrema com mai cap altre estat europeu tingué inicialment per a constituir-se i dictar els termes de la seva pròpia narració. Que fins i tot així Espanya no hagi extingit les altres alternatives nacionals, la d'Euskadi i la de Catalunya, és molt reconegudament un camp d'estudi i de debat professional.

Voldria destacar, ara, un factor que no és, en la meua opinió, prou considerat en l'assumpte de la percepció peculiar del País Valencià per part de grans sectors dels intel·lectuals catalans. Tota la formulació del «catalanisme polític» és, com és ben sabut, molt anterior a la victòria militar minuciosa de Franco i contempla, també és ben sabut, una regeneració d'Espanya, del seu estat. D'aquesta manera, el supòsit d'aquesta eventual regeneració, permetia concebre un adveniment successori al règim franquista. Fos quin fos, però, no podria abolir els fets. Espanya sempre ha de ser regenerada, feta d'una altra manera. O només, al capdavall, n'hi ha una ja de feta.

Aquesta és la tensió, des de la mort de Franco fins ara. N'hi ha una altra o no?

En canvi, la formulació de Joan Fuster sobre la «identitat» del País Valencià, el 1962, es fa misses dites, quan ja es coneix l'abast del projecte dictatorial i el disseny ben configurat de la nació d'Espanya. L'obra de Fuster es basteix entorn de la convicció que no és factible cap regeneració d'Espanya, que no hi ha marges per a crear un estat plurinacional, diguem-ho finalment, això. La progressiva disminució lingüística del català al País Valencià i l'augment de l'espanyol en serien un signe permanent. El «catalanisme polític» no podia albergar un hoste tan ben perfilat com inoportú. El pacte a què volia sempre arribar el «catalanisme polític» amb Espanya, per a canviar-la, no podia incloure un altre subjecte de tant de gruix com el que Fuster havia introduït a l'escenari. La incomoditat que produeix el personatge es manifesta sempre de mil i una maneres, des del rebuig, la indiferència culposa o les especulacions sobre terceres vies. Tota la pràctica política està determinada pel malentès. L'anàlisi de Fuster sobre la naturalesa del conflicte «identitari» al País Valencià i la seva escassa reversibilitat —és a dir, la tendència, innegable el 1962, d'Espanya a ser cada vegada més— introdueix també una alarma fosca sobre la possibilitat ben perceptible que s'obri a l'interior mateix de Catalunya l'esvoranc colossal d'una «València» lingüística tan sospitat, sempre tan temut com potser inevitable. És curiosa i digna d'esment especial la simetria en la consideració d'un contingut latent de les ètnies i que pot ser desvetllat amb conseqüències històriques greus: el «catalanisme» adormit en el País Valencià i les Balears i l'«espanyolisme» latent en els immigrants desigualment repartits per Catalunya. En el primer cas el desvetllament seria un requisit per a con-

tinuar la història i en el segon significaria el sorgiment d'un factor faccional malbaratador de la història, innombrable. El «catalanisme polític» en la seva aspiració de regenerar, o com es vulgui dir, Espanya no pot incloure en el projecte un personatge tan gruixut i cantellut com el País Valencià. Això seria exactament discutir Espanya. El reclam valencià s'ha de limitar, així, a una consideració cultural genèrica. Ni un pam més enllà. Fem el tren del corredor mediterrani i deixeu-vos de coverbos. El segon enterrament de Joan Fuster és la solució final, un ritual imprescindible d'epifania, el requisit d'una altra promesa modernitat, coherent amb els fets que ja no tenen remei polític. O sí. Vosaltres, els valencians.